NÚMERO 146

Butlleti Estel Negre

NOVEMBRE 2004

ÒRGAN D'EXPRESSIÓ I COMBAT DE L'ATENEU LLIBERTARI ESTEL NEGRE

PER LA RECUPERACIÓ DE LA MEMÒRIA HISTÒRICA

ACRATORIAL

Un dels pocs llocs dedicats a recordar els republicans i antifeixistes assassinats per Franco i els seus sequaços ha estat de bell nou atacat. El *Bosc de la Memòria*, a Calvià, ha estat talat pels mateixos que parlen de no «reobrir» unes ferides que per a molts mai no es tancaren. Els mateixos criminals que han gaudit i gaudeixen de total impunitat gràcies al vergonyós pacte de silenci signat per la dreta i bona part de l'«esquerra» en el *camelo* de la transició. Ara que algun d'aqueixos firmants parla de recuperar la Memòria Històrica, cal recordar-los la seva col·laboració en el triomf de la desmemòria, el seu paper en l'oblit de tant crim. Des de l'Ateneu seguirem treballant per recordar els qui s'enfrontaren al feixisme, per denunciar els qui els van reprimir i per assenyalar els qui s'esforçaren per cobrir tot això amb un vel de silenci. I, com ve essent habitual, tornarem a tocar el tema en les nostres pròximes Jornades Llibertàries del proper març.

Trista democràcia aquesta en la qual les cunetes de les carretes continuen sembrades, setanta anys després, dels cadàvers dels qui gosaren aspirar a un món millor. Avui els mateixos miserables que els van matar, o els seus hereus, n'ataquen el record representat per un grapat d'arbres; la ignorància els impedeix veure que l'arbre de la memòria té, per a la seva desgràcia, unes arrels molt profundes.

E L B O S C D E L A M E M Ò R I A

El Bosc de la Memòria de Bendinat (Mallorca), inaugurat el mes d'abril de 2003 amb l'objectiu d'honorar la memòria dels assassinats al fortí d'Illetes durant la Guerra Civil, ocupava una àrea de 1.500 metres quadrats d'arbres plantats, ubicada a l'avinguda de la República de Bendinat, vora l'institut d'ensenyament secundari.

Aquest passat mes d'octubre van ser tallats 66 (35 oliveres, 15 magraners i 16 garrovers) d'un total de 120 d'aquests arbres. A la base de 93 s'hi havia col·locat una làpida amb els noms dels afusellats al fortí d'Illetes, els dels trobats morts a les cunetes de Calvià o al cementiri del poble —eren portats d'altres municipis (Andratx, Palma, Pollença, Galilea, Puigpuny ent...) i els executaven de nit—, els 22 assassinats a Calvià, i tres homes que no van ser assassinats al poble, però que desaparegueren de la presó de Can Mir (que ocupava l'actual Cine Augusta) i els seus familiars van demanar poder tenir un arbre en memòria seva. El terrible de tot això és que gairebé tots segueixen estant oficialment desapareguts.

La idea i la recopilació dels noms va ser fruit de la llarga feina del grup anomenat Memòria Històrica de Calvià (Josep Delgado, Mateu Ramon, Tomeu Oliver i Manel Suárez).

A BERNABÉ GARCÍA POLANCO

Un dissabte al matí, farà cosa de catorze anys, a un company se li va acudir preguntar pel contingut d'un llibre titulat *El abuelo del parque*. La portada, un avi assegut en un banc donant menjar a les colomes, contrastava amb les de la resta de llibres exposats a la paradeta llibertària que entre la CNT i l'Ateneu instal·làvem setmanalment en un cèntric carrer de Ciutat. Vam obrir el llibre per curiositat i vam entrar de ple en la vida del seu autor, Bernabé García Polanco. Vam viure amb ell la Revolució espanyola, la resistència als nazis, els camps de concentració, el manicomi on el van recloure els francesos per enfrontar-se als comandaments militars, les diverses presons on va anar a parar, el seu periple per mig món, les dificultats econòmiques... Però aquell llibre destacava un succés propi del compromís de solidaritat assumit per aquells homes. Bernabé havia salvat una nina en el naufragi del vaixell de passatgers Andrea Doria, una notícia que va fer la volta al món i que el va convertir en un heroi, compareixent a la portada de no pocs periòdics d'aquells anys cinquanta. Aleshores ens vam posar a xerrar sobre la intensa vida que a tants llibertaris d'aqueixa generació els va tocar viure, milers d'històries increïbles de resistència a una adversitat implacable i de fidelitat a unes idees difícils de trobar avui quan ja no queda gairebé rastre dels milers de *llibertaris* dels anys de la transició.

I en aquestes estàvem quan un vellet de cara riallera s'acostà a la nostra parada i, després de fer una ullada, es va presentar com Bernabé García Polanco tot assenyalant el llibre i reconeixent-se com el seu autor. Sorpresos per la coincidència i després d'entaular una animada xerrada, Bernabé ens va comentar que estava passant uns dies a ca un familiar a la nostra ciutat. Aquells dies vam poder gaudir de la seva companyia, de les seves impagables anècdotes i d'un sentit de l'humor inesgotable que moltes vegades plasmava mitjançant acudits llibertaris que atresorava des d'aquells anys èpics en els quals acariciaren amb la punta dels dits la utopia:

Vet aquí un treballador assegut en un tramvia llegint la Soli quan es va seure al banc del davant un capellà. En adonar-se el mossèn del periòdic que llegia l'obrer, li va amollar: «Com què anarquista, eh? Tu no saps que d'un anarquista a un bandit hi va molt poc?» El treballador va interrompre en silenci la lectura, va treure el seu metre de la butxaca i amidant la distància que el separava del religiós li va respondre: «Cinquanta centímetres.»

Llegeixo en el *CNT* que Bernabé va morir el passat mes de maig. El prim fil de la memòria es trenca, gairebé ja no queden testimonis vius del que va suposar una epopeia que gaudeix de molt poc interès per part dels professionals de la Història. Si amb els protagonistes encara vius ens han negat i ens neguen la transcendència de la Revolució llibertària, del seu innegable valor, què no faran quan l'últim supervivent desaparegui. De nosaltres depèn mantenir-la viva, com el mateix Bernabé proposa des d'una de les seves poesies dedicada als companys que van partir abans que ell i que avui reprodueixo en memòria seva:

Salud, Compañero Que Te Vas

Se va una generación de esperanza y acción
Trágicos y divinos locos
De santa locura por los demás

Forjadores de Acracia, de Justicia y Libertad
Gente que abrazó el duro camino
De un generoso ideal

Que sembraron en las estrellas
Un mundo de pan y libertad
Ya no compartirás con tus compañeros

Las patadas de los verdugos en la celda del penal
¡Salud! compañero que te vas
Yo no te lloraré, porque otros vendrán

Y si tú ya no cantas, otros cantarán

¡Salud! noble compañero, a quien ni el
tiempo, ni el martirio doblegó
Si tu corazón ya no late,
Otros corazones libertarios lo harán

Guindilla

EL FRONT D'ALLIBERAMENT ANIMAL, 18 ANYS DESPRÉS

En el desplegament mediàtic de celebració del 75è aniversari de la inauguració del Coliseu Balear ens ha cridat l'atenció, en totes les ressenyes històriques que hem pogut llegir, l'absència de tota referència a un episodi en la crònica de la plaça de toros de Palma que considerem important: l'atac sistemàtic que va patir en 1986 el Coliseu Balear per part del Front d'Alliberament Animal (FAA).

El 12 d'abril de 1986, les taquilles de la plaça de braus de Palma apareixen cremades i les façanes plenes de pintades antitaurines on es condemna la «fiesta nacional» i s'insulta els toreros («No a la festa nazional», «Toro matao, torero capao», «No a las corridas»), signades per un desconegut, fins aleshores, Front d'Alliberament Animal. L'endemà la premsa mallorquina relata en portada —juntament amb la notícia de l'imminent atac contra Líbia per part dels EUA— la feta, i ressalta el «claro matiz anarquista» de l'acció; mentre que, per a la dona que (mal) guardava el recinte, els autors serien persones relacionades amb la protecció dels animals. La reivindicació de l'acte va ser curiosa: una persona s'acosta a les redaccions dels diaris locals, demana paper i bolígraf, anota quatre línies reivindicant l'acció per part de l'FAA, i marxa per on havia vingut sense donar cap mena d'explicació.

El 22 d'abril el *Diario de Mallorca* publica una carta enviada pel FAA en resposta a uns comentaris fets per Jaime Ramón en aquest mateix diari. Així podem saber una mica més sobre aquest misteriós FAA: «Els nostres mètodes es basen en l'acció directa: estem a favor, per tant, d'accions violentes contra els béns o els establiments dels responsables dels sofriments i tortures efectuats als animals, intentant així causar llur fallida o crac. Però mai, en cap moment, no ens declararem partidaris de la violència física sobre l'home o l'animal, cosa que no poden dir els causants del patiment animal.» Sobre les crítiques del periodista a un atac fet sobre una obra artística de l'arquitecte Gaspar Bennàssar, la contesta de l'FAA és contundent: «¿Hagués estat partidari, sr. Jaime Ramón, de deixar en funcionament Auschwitz o Dachau si aquests haguessin constituït monuments d'inqüestionable valor artístic i cultural?»

No cal dir que els grups ecologistes i de protecció animal mallorquins van reprovar tot d'una l'acció de l'FAA i no van saber donar dades sobre qui podia estar darrera d'aquests fets. Només el grup llibertari Els Gnomos va apuntar que evidentment es tractava d'un grup de caràcter internacional ja que agafava les sigles i els mètodes de l'Animal Liberation Front (ALF) britànic i d'altres grups de «terrorisme animal» europeus i nord-americans.

L'acció és, fins i tot, portada el 27 d'abril del suplement d'oci de *La Vanguardia* i aquest mateix dia l'FAA realitza una nova acció. Una pelleteria del carrer Minyones i una armeria del carrer Brossa van ser atacades: pintades («Pelleters assassins», «Negoci de mort», «Caçadors assassins»), ensiliconat dels panys i retxades que deixaren inutilitzades les llunes de les botigues.

El 30 d'abril es difon als mitjans de comunicació i als grups polítics i socials de les Illes el manifest de l'FAA, que reproduïm en facsímil en aquestes pàgines, on s'explica la història, els propòsits i els mètodes d'aquest grup d'acció.

L'1 de maig, l'FAA realitza la seva actuació més agosarada: la plaça de bous de Palma ha de ser desallotjada per una amenaça de bomba durant una «corrida de toros infantil». El Cos Nacional de Policia va haver de buidar la graderia de sol de la plaça durant l'«espectáculo de los enanitos toreros», després que una trucada de l'FAA informés sobre la col·locació d'un explosiu. La policia va trobar un «artefacte» a l'interior d'una cridanera bossa d'esport vermella situada entre les graderies sis i set, declarant que va sentir clarament el «tic-tac» d'un rellotge. El grup d'artificiers de la

policia va comprovar que es tractava d'un fals «paquet bomba», «encara que molt bé simulat» (sis espelmes connectades a un rellotge despertador amb uns cables i una pila): «Los especialistas en desactivación de explosivos indicaron que de ser verdadera la bomba hubiera provocado una catástrofe, puesto que la onda expansiva hubiera alcanzado a una gran parte del coso taurino, que se encontraba repleto de niños contemplando el gracioso espectáculo de "los enanos torereos". Las velas pesaban unos ciento cincuenta gramos cada una, lo que su equivalencia, en caso de que se hubiera tratado de dinamita hubiera sido la de un kilo de este explosivo, que pudiera haber causado numerosas víctimas entre el público.» (*Ultima Hora*, 2/5/86). Cal fer avinent que l'«espectáculo taurino-cómico-musical» de «toreo bufo» en qüestió era completament il·legal ja que l'accés de menors de 14 anys a places taurines on es matin toros, ja en aquelles dates, era prohibit. Les «forces de l'ordre» haurien d'haver impedit l'accés dels infants, que eren una gran part de les tres quartes part de públic de l'aforament total del Coliseu Balear, i això no es va fer. També és prohibit la presència de mones, encara que siguin toreres, juntament amb bous, i tot i així va haver-hi un «número» d'aquestes característiques. En aquest àmbit és interessant recordar que van ser un diputat per Mallorca del Grup Popular, José María Lafuente, i un diputat andalús, Herrero, els que van aconseguir reunir els vots suficients en el Parlament Europeu d'aleshores per rebutjar una proposta italiana que pretenia condicionar la permanència del Regne d'Espanya en la Unió Europea al compromís hispanoportuguès de *liquidar* la «fiesta nacional» en un període màxim de cinc anys... Què ha passat amb aquest compromís?

Mentrestant el col·lectiu que viu de la tauromàquia a l'illa protesta. El matador Francisco Gabriel Pericàs, el banderiller Fabio Sánchez i el mosso d'estoc José Batista *Grillito* fan rodes de premsa per palesar el seu malestar: «Nosotros no somos asesinos, como nos llama esa gente (...). Así como muchas veces hemos toreado a beneficio de subnormales, de damnificados por catástrofes o de hospicios, estamos dispuestos incluso a torear una corrida benéfica a favor de las sociedades protectoras de animales.» (*El Día de Baleares*, 3/5/86).

Jesús González, un dels nous empresaris de la plaça de braus, denuncia en el *Diario de Mallorca* (3/5/86), que el Coliseu Balear pateix una «persecución sistemática» per part d'un «grupo de individuos carentes de principios» i que «por parte nuestra, desde luego, están controlados todos ellos» (!?). L'Associació per a la Defensa dels Drets dels Animals (ADDA) manifesta, en la mateixa pàgina del diari, que denunciarà davant el jutjat totes les curses taurines on hi hagi presència infantil, alhora que es referma que l'ADDA res té a veure amb l'FAA.

El gerent de la plaça de toros, Bartomeu Alou, exterioritza en el *Baleares* (3/5/86) l'«aberración» de l'FAA que «puso en peligro la vida de 7.000 niños que se encontraban viendo el espectáculo tranquilamente» i informa que no havien cursat cap tipus de denúncia a les autoritats perquè era millor no fer publicitat del cas.

Des d'un altre front, Laura Freixas, en un article de dues planes de *La Vanguardia* (18/5/86) sobre la història del Moviment d'Alliberament Animal britànic, remarca les implicacions d'aquests grups amb el moviment anarquista i cita com a exemple el Front d'Alliberament Animal mallorquí.

El 12 de juliol l'FAA realitza una nova actuació contra la plaça de l'arquitecte Bennàssar. La façana és agredida amb centenars d'ous carregats amb pintura roja, fet que obligarà l'empresa a pintar de bell nou la fatxada. Aquesta acció és

F
A
A

boicotejada pels mitjans de comunicació que han arribat a un acord de silenci amb els empresaris del Coliseu per no fer cap «publicitat» dels actes de l'FAA. Només el diari d'àmbit estatal *El País* se'n farà ressò en el reportatge central de tres pàgines del seu suplement dominical del 14 de desembre de 1986, on examina les «festes» a les quals s'exploten animals i els grups que n'estan en contra, fent menció dels cinc grups del Frente de Liberación Animal (FLA) que operen a l'Estat: tres de madrilenys, un a Pamplona i l'FAA de Mallorca, el més actiu a parer del diari. Segons Ismael López Muñoz, en un altre article intitulat «Las torturas a los animales» (*El País*, 21/12/86), Arsenio Escobar, autor del reportatge del dominical citat, havia contactat directament amb el clandestí grup de defensa animal mallorquí.

Però on l'FAA parla en primera persona és en l'entrevista mantinguda amb el col·lectiu llibertari Els Gnomos publicada en el número 22 de la revista barcelonina *La lletra A,* de setembre de 1987. Els Gnomos eren els corresponsals a les Illes d'aquesta interessant publicació que encara avui s'edita. En aquesta entrevista es desmenteix la creença que circulava que l'FAA eren les mateixes persones que formaven Els Gnomos o l'Eusko Borroka, grup independentista de suport a ETA que va sorgir a Palma per aquells anys. La llarga entrevista aclareix tots els aspectes d'aquest grup d'acció (propòsits, mètodes, pensament polític, funcionament intern, accions reivindicades, repressió, relacions amb altres grups...) i evidencia la gran preparació dels membres de l'FAA tant intel·lectualment com operativament. Segons el Front d'Alliberament Animal, totes les seves «accions estan preparades amb antelació, tenint previst els pros i els contres, i assumint els riscos que tota acció d'aquest tipus té. A l'hora de dur a terme les nostres actuacions prenem totes les precaucions possibles: guants, passamuntanyes, disfresses, vigilàncies, etc.; sempre tenim la possibilitat de ser detinguts, de fet a Anglaterra hi ha activistes de l'ALF dins presons». El grup de militants «és reduït, ja que preferim que no se'ns sumin més activistes; per motius d'efectivitat pensem que és millor la creació de petits grups autònoms i independents». Sobre si mantenen contactes amb grups afins, contesten: «Sí, mantenim contacte permanent amb l'ALF britànic al qual enviem informació de totes les nostres accions, aquests informes són publicats en un butlletí periòdic internacional. Així mateix, tenim contactes amb l'FLA de Madrid que utilitza els mateixos mitjans d'acció que nosaltres i amb grups legals antitaurins i de defensa dels animals.» Els membres de l'FAA, que eren tots vegetarians, acaben l'entrevista contestant la pregunta que si tenen alguna anècdota que contar: «Idò... sí, tal vegada aquella que publicà un diari local respecte a l'amenaça de bomba efectuada per nosaltres el Primer de Maig, on deia que la Policia Nacional pogué escoltar clarament el "tic-tac" del rellotge de la falsa bomba, quan en realitat el rellotge estava fotut i no tenia ni tan sols maquinària. (Rialles).»

Aquesta entrevista va ser el cant del cigne de l'FAA. Que sapiguem, no van fer cap acció més. L'«aventura», doncs, va ser efímera, ja que només va durar un any, però va posar sobre la taula un debat completament desconegut a la nostra illa. Sobre qui s'amagava darrera de l'FAA pot ser mai no coneixerem la resposta, no sabem si va ser un grup autòcton format *ad hoc* per mallorquins o si va ser un escamot que es va desplaçar de la península per fer les accions. El que sí queda clar és una cosa: l'FAA forma part de la història politicoecologista de Mallorca i de la plaça de toros de Palma, per això ens sembla que calia rememorar els fets evocats quan se celebra el 75è aniversari de la seva inauguració, esperant que més pres que tard aquest magnífic edifici de l'arquitectura modernista es destaurinitzi i serveixi per fer-hi festes no sagnants.

emipaez@mail.com

FRONT D'ALLIBERAMENT ANIMAL

El F.A.A. és la versió illenca de l'A.L.F. (ANIMAL LIBERATION FRONT) que opera a Anglaterra i a altres països com: Australia, França, Suècia, Alemanya, EE.UU., etc.

Durant molt de temps les organitzacions en defensa dels drets animals han intentat aturar les atrocitats i sofriments comesos per l'home mitjançant vies legals tals com denúncies, peticions i cartes als polítics, etc. Desgraciadament aquests mètodes no han aconseguit acabar amb el patiment animal essent la situació cada vegada pitjor; per això nosaltres hem decidit canviar el sistema de lluita.

PROPÒSITS

La nostra meta a llarg termini és acabar amb l'explotació dels animals per part de l'home, i a curt terme salvar el major nombre d'animals possible.

MÈTODES

El nostre mètode és l'acció directa. Aquesta usualment pren la forma de:

a) Rescatar animals d'establiments i d'altres llocs on són, o poden ser, sotmesos a sofriments.

b) Causar perdues financeres i bancarrota d'aquests establiments i dels responsables individuals d'aquest patiment.

HISTÒRIA

L'A.L.F. es formà en juny de 1976 i sorgí d'un grup més petit conegut com la Banda de Mercy, nascut en 1972. Des de llavors l'A.L.F. ha resquitat i alliberat milers d'animals dels establiments conectats amb l'explotació animal.

POLÍTICA

No entra dins les nostres intencions emprar la violència física contra aquells que estan implicats en l'abús animal. Sols admetem el dret d'usar la mínima força necessària per a defensar-nos de qualsevol possible agressió física per part dels explotadors animals. A totes les accions, els membres prenem la màxima cura per a no causar danys a animals o sers humans inocents. No és contrari a la nostra política acabar amb la vida d'un animal que pateixi un sofriment extrem.

FRONT D'ALLIBERAMENT ANIMAL (F.A.A.)

Manifest programàtic del Front d'Alliberament Animal, presentat als mitjans de comunicació i als grups polítics i socials el 30 d'abril de 1986.

AIXÒ FA PUDOR

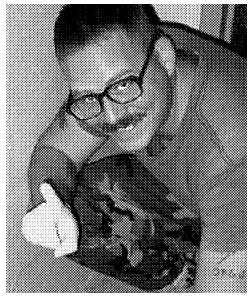

Bush ha guanyat les eleccions. I no és que em sorprengui molt. Era massa optimista creure que la societat nord-americana respondria com l'espanyola pel que fa als esdeveniments dels darrers anys. El que no em cap dins la carbassa és que els republicans hagin guanyat amb quatre milions de vots més que a les passades eleccions, on, tot i que guanyessin, tenien mig milió de vots menys que els demòcrates. Això vol dir que la societat nord-americana aplaudeix la invasió de l'Iraq? Segons la premsa no és exactament així, sinó que com que després de l'atemptat de les Torres Bessones no n'hi ha hagut cap altre als EUA, consideren que la política antiterrorista de Bush és efectiva i això els fa sentir més segurs. La meva humil opinió és que Bush pare, les companyies petrolíferes nord-americanes i moltes altres interessades en la guerra i en altres barbaritats i crims mediambientals no podien permetre's deixar escapar el filó que Bush fill fos reelegit. El dia després totes les borses del món celebraven aquest fet alçant les cotitzacions. Aquesta data ens presenta la situació real d'una forma més esclaridora. Mentre, l'opinió pública europea pensa que els nord-americans només saben menjar hamburgueses i votar ximpleries, com ara si es poden vendre donuts als restaurants. Perquè és evident que, tot i que hi hagi hagut moltes irregularitats en el procés electoral —les cinquanta-vuit mil paperetes que no van arribar als seus destinataris, tots els problemes dels vots informàtics a Florida, que no es deixés votar a gent a Ohio perquè era de color o no tenia estudis—, la rotunda victòria dels republicans resta importància a aquests detalls i anul·la tota sospita d'una tupinada, d'un frau electoral. Com si no n'hi hagués cap a la història de la humanitat. Recordem entre d'altres l'escàndol Mapau a les nostres illes, totes les irregularitats de les dobles eleccions a Madrid, o com en les darreres eleccions de Guinea Equatorial el dictador va arrasar amb un 130% dels vots (un altre a qui voten fins i tot els morts). Però no, és evident que als EUA aquestes coses no passen. El que succeeix allà és que la gent és estúpida i es creu al més trapella de tots. Però no és culpa seva, és que, com diu *La llei de Murphy*: la quantitat d'intel·ligència al planeta és una constant però la població no atura de créixer.

I tampoc és que cregui que la opció Kerry és molt millor que la de Bush. Però crec que l'única possible solució per a la política és que la societat comenci a fer els comptes als polítics i no els permeti fer més barrabassades sota cap concepte. I no és que m'agradi està d'acord amb Ossama Bin Laden, però també penso que la solució no és «o Bush o Kerry», sinó una forma política respectuosa amb tots els pobles i poblacions mundials.

Però a la gran superpotència el vot ha estat a favor de la política antiterrorista i en contra del medi ambient, a favor de les invasions i contra els drets dels éssers humans, a favor de la globalització i en contra del diàleg, en benefici del «jo comando perquè tots els altres són dolents». El més trist de tot això és que amb Kerry ha perdut tothom que tenia esperances d'un canvi, però, a fi de comptes, no som els que hem perdut més..., a no ser que siguis musulmà. I si ho ets, recorda que no pots abonar les plantes amb nitrat amònic, ni pots emprar detergent que contingui fosfats, perquè si t'hi apleguen pots passar una temporada indefinida entre reixes com un fonamentalista (musulmà) qualsevol.

KNL

EL SENTIMENT NACIONAL EN LES IDEES LLIBERTÀRIES

Després de l'article de Paco Madrid «Anarquisme davant de nacionalisme», publicat en l'anterior número del butlletí, continuem el debat generat en la revista barcelonina *Polémica* sobre la relació entre anarquisme i nacionalisme, amb la col·laboració de Gerard Jacas. El mes vinent acabarem amb l'article d'Ignasi de Llorens «El nacionalisme com a religió d'Estat». Si voleu col·laborar, ja sabeu com: enviant un correu electrònic o una carta a la redacció del butlletí; vosaltres mateixos...

Els esdeveniments que han tingut lloc durant les últimes dècades al món han posat la qüestió nacional en el punt de mira. N'hi ha prou amb recordar com l'enfonsament de l'URSS va fer emergir, entre uzbeks, ucraïnesos, bielorussos, àzeris, lituans, tadjiks, etc., més de cent nacionalitats oprimides per l'antic Estat soviètic. Una cosa semblant va succeir a l'antiga Iugoslàvia després del seu desmembrament, on serbis, croats, montenegrins, eslovens, macedonis i tretze nacionalitats més que habitaven en aquest territori encengueren de bell nou el polvorí dels Balcans. Per no parlar també de l'Ulster, de l'Iran, de la intifada palestina, de l'Iraq, país on kurds, yezidis i mandaneans vivien subjugats pel partit únic Baas, obstinat a crear per la força un Estat nacional, de majoria àrab, i que després de la recent guerra invasora dels Estats Units i dels seus aliats, segueixen sense que se'ls en reconeguin els drets nacionals. I què dir d'Espanya, no ja durant el franquisme sinó des de 1977, que malgrat els intents descentralitzadors, segueix sense resoldre de forma eficaç el fenomen nacional.

Per tot això, sembla inqüestionable que ens trobem davant d'un debat que ocupa les principals pàgines de la història dels nostres dies. Tanmateix, la participació ha de fer-se des del compromís, evitant afirmacions fàcils, simplistes o demagògiques; s'ha de clarificar el tema des de qualsevol postura, però meditada i meticulosa, doncs la diversitat dels pobles, la defensa dels seus drets i llibertats nacionals, i per tant la dels individus, enfront del poder dels Estats, bé ho val.

Equívoc freqüent entre Estat i nació

Moltes són les circumstàncies històriques que han contribuït a prejutjar o confondre certs conceptes bàsics indispensables per comprendre les diverses formes d'agrupació de les societats humanes, com ara els de nació, nacionalisme i Estat.

Quan tractem de definir «nació» ens trobem amb un terme sobre el qual incideixen factors molt diversos i que poden portar a significats diferents, segons les condicions històriques en què es desenvolupa i les perspectives o àmbits des dels quals s'aborda. El problema es complica quan s'intenta veure en relació amb el concepte d'«Estat».

En general, l'Estat és un aparell politicojuridicoadministrativo que mitjançant institucions de poder persegueix la submissió dels administrats, sota un mateix govern, una mateixa llengua oficial, una mateixa religió, una mateixa moneda, etc. Aquests són els trets exponents de submissió, però no d'identitat. En canvi, «nació» no és un concepte polític, sinó moralsocial que confereix identitat col·lectiva, en coincidir en els individus certs caràcters socioculturals afins.

L'equívoc es produeix, entre els segles XVIII i XIX, quan es constitueixen Estats nacionals, en els quals vénen a coincidir la realitat historicosocial de la nació i els límits de la sobirania de l'Estat. Però així i tot no es pot confondre la nació, que es mesura per l'horitzontalitat social, amb l'Estat, que representa la jerarquia vertical del poder. A vegades, no obstant això, es posen de manifest, amb major claredat, les diferències entre ambdós, per exemple en la nació kurda, sense Estat propi, i sota la sobirania de Turquia, l'Iran, l'Iraq, Síria, Armènia i Azerbaidjan; tampoc els sahrauís, des que Espanya va abandonar el territori del Sàhara, no disposen d'un Estat, estan repartits entre el Marroc i Mauritània, però és innegable que constitueixen una nació. En altre temps, va haver-hi també nacions senceres que mai no van conèixer l'Estat i utilitzaven fórmules federatives d'organització, com els indis nord-americans o els berbers cabilencs del nord d'Àfrica.

Així doncs, ni nació ni nacionalitat ni nacionalisme han de ser considerats en un sentit unívoc, com s'ha vingut fent fins ara en contemplar-los, des d'una òptica exclusivament política. D'aquí que «nació» i els seus derivats s'hagin convertit en termes erròniament vinculats al concepte d'«Estat», fins al punt que, amb freqüència, un i altre es confonen, en una perjudicial sinonímia.

Al cap i a la fi, el nacionalisme, que no és més que el desenvolupament de la consciència dels trets singulars que confereixen la nacionalitat, només adquireix un rostre polític quan constitueix un moviment reivindicatiu del «dret d'autodeterminació», és a dir, de la pretensió d'aixecar la nació a la categoria d'Estat, per maximitzar els seus propis interessos. Vist així, és sempre patrimoni de partits polítics. En canvi, el nacionalisme considerat simplement com a la consciència dels propis signes d'identitat, als quals no es vol renunciar, no té res a veure amb la política, i molt menys amb l'Estat, més bé s'inclina per l'alliberament de l'opressió nacional —però també social i econòmica—, de què és objecte. Defensar la força dels sentiments nacionals i la llibertat d'expressar-los, mai no pot ser motiu per excloure ningú de la lluita internacional contra la injustícia i l'explotació humana.

Anarconacionalisme

Aquesta qüestió, dins de l'anarquisme, ha estat abordada històricament des d'angles diametralment oposats. Rudolf Rocker, en el seu *Nationalismus und Kultur* (*Nacionalisme i cultura*), jutja la consciència nacional necessàriament unida a l'ambició política. El pensador anarquista hi veu només la «voluntat de poder» darrera de tot el fet nacional. Si això fos així, seria lògic que l'anarquisme mostrés el seu rebuig al nacionalisme, atès que, en aquest sentit, el que es persegueix és assegurar les classes nacionals privilegiades en l'Estat. Si s'acceptés semblant forma de nacionalisme, l'anarquisme cauria en una flagrant contradicció. Però, el que succeeix és que Rocker, condicionat per la presència amenaçadora i inquietant dels Estats nacionals de l'època (feixisme, nazisme, comunisme i, fins i tot, democràcies), abraça la univocitat del concepte, cosa que li va impedir aprofundir seriosament en la qüestió nacional, un fenomen més complex que la simple reducció politicoestatista que el cèlebre anarquista en fa.

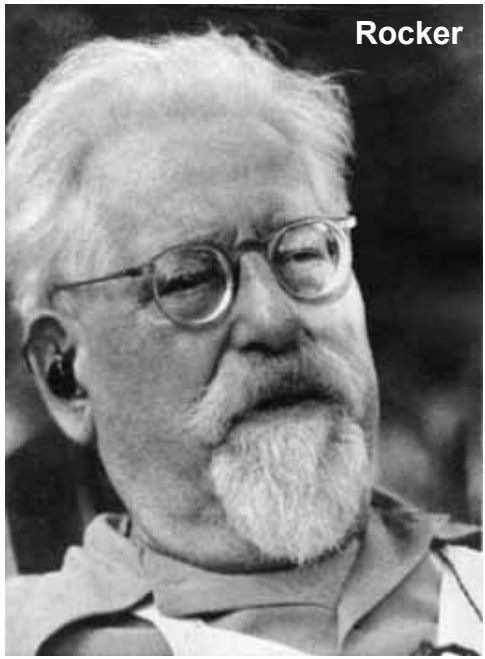

Altres coneguts pensadors llibertaris, en canvi, van veure amb més bons ulls els fenòmens nacionals, encara que sense deixar d'arremetre contra els nacionalismes

polítics, basats en aqueixa «voluntat de poder», a la qual es referia Rocker, i fins i tot, en interessos imperialistes i excloents.

Proudhon, per la seva part, contemplava la nació —lluny de l'Estat— com un engranatge federatiu, indispensable per construir l'internacionalisme de les societats futures, perquè: què és l'internacionalisme sinó un concert de nacions, cadascun amb la seva identitat pròpia i els seus trets singulars? Per a ell, la nació, dotada d'un caràcter flexible i descentralitzador, s'havia de fonamentar en altres entitats autònomes, com ara la regió, el municipi o el barri.

També Bakunin va defensar les causes nacionals i va prestar suport personalment a les nacions eslaves, sotmeses als imperis rus, austríac, prussià i turc, sense perseguir, per això, un Estat eslau. El seu paneslavisme pretenia ser, en primer lloc, un enfrontament contra els Estats opressors, i, en segon lloc, aconseguir una germanor de nacions sota els principis federatius que —com pensava Proudhon— portarien vers un internacionalisme antiestatista. Per a Bakunin la nació és per als pobles el mateix que la individualitat per a cadascú, un dret inherent a pensar, a parlar, a comportar-se i a sentir d'una manera pròpia contra la voluntat dels Estats d'anul·lar aqueixa llibertat de les nacions i dels individus. Fins i tot Élisée Reclus ha recorregut a elements tel·lúrics —corroborats per Felipe Aláiz en *Excursión reclusiana per la España fluvial*— per explicar com la correspondència entre l'home i la terra engendra unes particularitats en cada poble que configuren, juntament amb altres factors, les nacions, però aquestes han de saber encarrilar-ne les diferències vers l'harmonia i l'enteniment entre unes i altres, sense comptar amb l'Estat.

Nestor Makhno, el gran combatent anarquista durant la revolució russa, lluitava, alhora, contra l'explotació dels oprimits i per la independència d'Ucraïna. I és que, com deia Jaume Balius —aquell vell anarquista català exiliat a París—: «No hem de tenir por a la paraula *independència*, sempre que siguem les petjades de la revolució social [...], essent solidaris amb tots els pobles ibèrics, als quals tot ens uneix i res no ens separa.» Per als anarquistes, doncs, parlar d'«independència nacional» significa aixecar l'autogestió a tots els nivells i no reduir-la només a la producció. Si es defensa l'emancipació de l'individu, s'ha de defensar també la independència de les nacions i dels pobles de l'opressió de qualsevol Estat, impedint que aquest usurpi les funcions que corresponen de per si a la nació o a la societat.

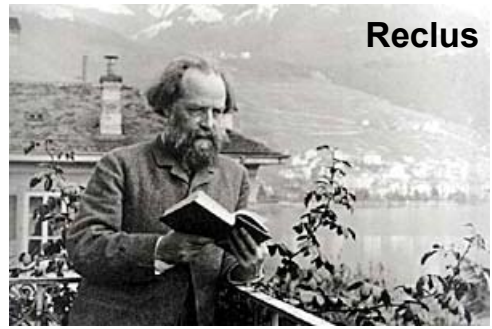

Com veiem, totes aquestes postures que posen en primer lloc la nació enfront de l'Estat, arrenquen de plantejaments federalistes pròxims als principis de dinàmica autogestora i concertada, proposats, en el seu moment, per Francesc Pi i Margall, però donant-los un enfocament més radical. El curiós és que, tradicionalment, el moviment anarquista ha aplicat aquesta articulació federativa al sindicat, a l'organització de la classe obrera i

també als grups d'afinitat, però ha obviat, llevat d'excepcions, referir-lo al dinamisme de les nacions, com a una alternativa a l'Estat, ja que, generalment, els seus ideals internacionalistes semblaven anar més enllà de les nímies qüestions nacionals, oblidant així que, com deia Ibsen, les multituds i les muntanyes s'uneixen per la base.

El cas d'Espanya

Espanya no és, ni mai no ha estat, una nació. Contràriament, des dels seus orígens es va erigir com a un Estat multinacional, a causa de la diversificació de caràcters nacionals dels pobles que ocupen el mateix territori i estan sota la seva sobirania. És el mateix cas que al Regne Unit i a França, encara que, intencionalment, s'autodefineixin, incloent Espanya, com a Estats nacionals.

Durant la Reconquesta, els petits regnes que existien a la Península Ibèrica mantenien encara les seves pròpies peculiaritats nacionals. Però, més tard, els Reis Catòlics portaren a terme un pla d'unificació política, basat en successives «ampliacions» de Castella, que va acabar amb les sobiranies nacionals i va consolidar el poder de la noblesa terratinent a través d'un Estat absolutista. Aquest es va encarregar de traçar unes línies centralistes, essencialment «castellanes», que van contribuir a dissenyar un perfil artificial i estereotipat d'«identitat nacional» per a tothom, deixant de banda els particularismes i les idiosincràsies de cada nació dominada. Espanya va ser el nom triat per designar l'aparell que reunia sota la seva administració els diversos pobles peninsulars, aglutinats a partir d'ara entorn d'una mateixa llengua —el castellà es va fer oficial a tot l'Estat, perquè, com és lògic, no existia una llengua espanyola—, una mateixa política, una mateixa cultura i una mateixa història. Tot això va proporcionar una falsa nacionalitat per als territoris sotmesos al nou poder estatal. I així es va arribar a confondre la idea d'Estat amb la d'una pretesa nació espanyola, sense cap solidesa ni contingut.

De totes maneres, van ser els Borbons, portats per un anhel homogeneïtzador, els qui van consolidar l'Estat espanyol modern, un cop desproveïts els pobles sota la seva sobirania de les seves senyes d'identitat nacional. Després de la Guerra de Successió a la Corona d'Espanya, Felip V, a través dels Decrets de Nova Planta, va imposar, de forma progressiva, per tot arreu —llevat del País Basc i Navarra—, l'organització politicoadministrativa centralista. D'aquesta manera, es va dur a terme la unificació forçada de tot el territori, segons les lleis de Castella. Les velles diferències nacionals van cedir sota el poder absolut de l'Estat.

Però, totes aquestes forces uniformadores no van poder anul·lar el fet nacional. L'especificitat de cada comunitat i la diversitat de cultures mantenen viu un esperit nacionalista que, en ocasions, impulsa unes ànsies d'alliberament de tota tutela de l'Estat, ja sigui pròpia o estranya; en canvi, el nacionalisme polític, en línies generals, aspira a la sobirania estatista del seu territori o bé, en la majoria dels casos, s'estima més continuar formant part de l'Estat espanyol, sempre que se'ls permeti gaudir, dins de la subordinació, d'una «autonomia», cosa que se suposa ha de garantir una major capacitat de supervivència, sobretot de cara a l'exterior.

El nacionalisme, doncs, es mou entre dues tendències contraposades: una, la que

promou integrar-se en entitats supranacionals —això és Estats forts i poderosos— per l'abast que avui en dia tenen, en l'àmbit mundial, les relacions econòmiques, i altra, que es basa en un rebuig de qualsevol uniformitat opressora i alienant, inclinant-se per mantenir la personalitat pròpia de cada nació, que no passa necessàriament per una organització jerarquicoestatal, sinó per una lliure associació federativa.

Anarquisme «espanyol»

És difícil pensar que l'anarquisme, que s'ha caracteritzat des de sempre per la seva lluita emancipadora i no només per aquella que ve imposada per les condicions econòmiques o productives, no es pugui erigir en defensor de les nacions que es troben sotmeses a Estats incapaços de respectar la seva identitat i els drets inalienables dels seus membres. L'anarquisme peninsular per donar cohesió els grups afins de les diverses nacionalitats ha de prendre com a base o punt de referència l'abstracció estatista d'Espanya? Utilitzar el qualificatiu d'espanyol (relatiu a Espanya) per referir-nos al conjunt del moviment anarquista que abraça els diversos pobles sotmesos al mateix Estat, implica, en certa manera, un reconeixement del seu centralisme i de la imposada condició de súbdits, com si als anarquistes «espanyols» el que de debò els unís —a part de les seves idees— fos un aparell juridicopolític, anomenat Espanya, que els oprimeix i en el qual, conseqüentment, no haurien de reconèixer-se. De fet, com diu Bakunin, des del moment que els anarquistes inicien la seva lluita emancipadora, encaminada a l'extinció de l'Estat, aqueix deixa d'existir en les seves ments i hi desapareix tota referència. Hom ha, doncs, d'apartar-se com més millor de la seva òptica i dels prejudicis estatistes. En cas contrari, l'entramat estratègic de l'Estat pot influir negativament en les consciències revolucionàries —per exemple, fent-los acceptar i assumir, inconscientment, el supòsit que «tots som espanyols», és a dir, homogeneïtzats per l'Estat, com la cosa més natural del món— i impedir així la seva destrucció real. I, evidentment, no hi pot haver emancipació social ni econòmica ni moral mentre els individus i les nacions segueixin sotmesos a l'acció opressora de l'Estat, ja sigui nacional o multinacional.

Gerard Jacas

LA PESCADERÍA I EL CIBERECOLOGISME

La Pescadería, una botiga que funciona des de fa un any a Palma i que es dedica a la venda d'ordinadors reciclats, ha posat en marxa un Programa Gestor de Donacions, mitjançant el qual més de 700 persones s'han beneficiat gratuïtament d'ordinadors recuperats d'empreses o usuaris particulars.

Des de fa vuit mesos, La Pescadería recull aquests ordinadors usats, obsolets per a alguns, però amb prou potència per a altres, i els fa arribar a ONG o associacions sense ànim de lucre. D'aquesta manera, evita que els aparells s'acaramullin als abocadors i algun dels seus components contamini el medi ambient.

La Pescadería, situada a la zona del Temple, duu a terme una tasca socioambiental de gran importància a les Illes. Per una banda, posa a la venda ordinadors recuperats de grans empreses: són aparells de penúltima generació revisats i actualitzats que satisfan la demanda dels usuaris que no necessiten utilitzar alta tecnologia, i que, malgrat tot, poden accedir a la informàtica a baix cost. D'aquesta manera, a l'hora d'adquirir un ordinador, s'ofereix una alternativa (lògica, econòmica i responsable amb el medi ambient) a la tradicional venda de productes informàtics.

Per altra banda, els ordinadors antics que La Pescadería rep dels seus clients són reparats o simplement revisats i donats a organitzacions sense possibilitats econòmiques, però amb necessitats de caire informàtic.

Segons les últimes investigacions de físics i politòlegs de la Universitat de les Nacions Unides, per evitar danyar el medi ambient, no n'hi ha prou amb els últims i agressius programes de reciclatge informàtics imposats a la Unió Europea. És important fomentar l'ús responsable de les màquines per evitar que l'evolució tecnològica, unida al consumisme marcat per la tendència a comprar màquines amb prestacions molt superior a les necessàries, faci més gran la bretxa tecnològica existent entre els països rics i els països pobres en el si de l'economia mundial.

Aquestes informacions ens assenyalen la importància de conèixer les nostres pròpies necessitats abans de comprar un ordinador nou. Per què gastar més del que fa falta?

Per a la fabricació d'un ordinador s'utilitzen més de 240 quilograms de combustibles fòssils, 22,7 quilograms de productes químics, i més de tres tones d'aigua. No serà, aleshores, més responsable amb el medi ambient aprofitar la màquina que tenim o aconseguir-ne una que ja ha consumit tants recursos naturals abans de contaminar més el nostre planeta?

La Pescadería, amb esforç i a vegades de manera gairebé utòpica, lluita contra la idea preconcebuda que la tecnologia punta és el millor per a qualsevol treball realitzat amb un ordinador; la seva tasca de conscienciació promou que els usuaris analitzin les seves necessitats informàtiques i optin per adquirir un ordinador de segona mà o reciclat.

www.lapescaderia.com

MALLORCA ANTIREPRESSIVA QUÈ SOM? QUÈ VOLEM?

Fa uns mesos que un grup de persones du a terme un projecte, principalment de difusió, que pretén ser una eina a l'abast de tothom per estar més i millor informats i coordinats dins dels moviments socials crítics amb el sistema en el qual vivim.

La idea és crear una espai tan físic (cartell de periodicitat mensual, aproximadament) com virtual (llista de distribució) que sigui útil per a tothom a l'hora de difondre i de rebre informació (notícies, convocatòries, xerrades, documentals...), donant prioritat a tot allò que esdevingui a Mallorca.

Des d'aquí us convidem a participar activament, ja sigui enviant notícies, difonent el cartell, etc. Cal la implicació de tothom perquè aquest projecte sigui dinàmic i eficaç.

Si voleu posar-vos en contacte amb Mallorca Antirepressiva, apuntar-vos a la llista de distribució, enviar informació o rebre'n, ho podeu fer en aquesta adreça electrònica: mallorca_antirepresiva@hotmail.com

NOTA DE LA REDACCIÓ

Des de fa uns quants números enviem el *Butlletí Estel Negre* en format pdf per correu electrònic a tothom que ens ho sol·licita. Si el voleu rebre, podeu escriure un e-mail demanant-lo a l'adreça electrònica de l'Ateneu (estelnegre@nodo50.org). També hi podeu enviar totes les col·laboracions (articles, ressenyes, crítiques, debats, cròniques, dibuixos...) que vulgueu per al nostre-vostre butlletí. Salut!

Del 22 d'octubre fins els darrers dies de novembre, a la Fundació d'Estudis Llibertaris i Anarcosindicalistes (FELLA) de Barcelona (Joaquim Costa, 34, baixos / fella@nodo50.org), romandrà oberta l'exposició que sobre Kropotkin l'Ateneu Llibertari Estel Negre va muntar fa un parell d'anys al local. Ja sabeu: si no vàreu poder veure-la, podeu aprofitar l'excusa per anar uns dies a Barcelona.

ANTI ©: Si t'interessa piratejar alguna cosa d'aquest butlletí, no te'n tallis! Això sí, no t'oblidis si és possible de citar-ne la font d'informació.

L'Ateneu Llibertari Estel Negre només es responsabilitza dels articles sense firma o dels signats expressament per aquest col·lectiu. Les altres col·laboracions, personals o de grups, signades amb noms reals o ficticis, són responsabilitat exclusiva dels seus autors.

LLEGEIX, AJUDA I DIFON EL *BUTLLETÍ ESTEL NEGRE*: Això que tens a les mans no és cap objecte de consum. Si ja l'has llegit, no el llancis, passa'l a algun o alguna col·lega. També us hi podeu subscriure per 12 números fent-nos arribar 6 € (o 12 € si voleu fer una subscripció de suport) i nosaltres us enviarem el butlletí a ca vostra.

A S S E M B L E E S

***Ateneu Llibertari Estel Negre*: dijous a les 20.30 hores a l'Ateneu**

***CNT-AIT*: dimarts a les 20.30 hores a l'Ateneu**

==========

U N A F O R M A D E C O L · L A B O R A R

El *Butlletí Estel Negre* és obert a tothom. Desitgem i volem que tots i totes hi col·laboreu amb articles, notícies, comentaris, dibuixos, etc., i també en la seva distribució i difusió. Enrotlleu-vos-hi!

==========

A L T R A F O R M A D E C O L · L A B O R A R

Amb aquest butlletí, i amb l'Ateneu en general, hi podeu col·laborar d'una forma econòmica, imprescindible per al seu funcionament, ingressant les quantitats que vulgueu en el compte corrent de *La Caixa* número 2100-0150-66-0103123620.

Sabem que aquestes retxes seran ben acollides, per la qual cosa us adonem les gràcies per endavant. Salut!

ATENEU LLIBERTARI ESTEL NEGRE

➲ L O C A L:
Palau Reial, 9, 2on (Ciutat)

➲ P E R M A N È N C I E S:
De dilluns a divendres
de 19 a 22 hores

➲ T E L È F O N: (971) 726461

➲ F A X: (971) 716391

➲ E-MAIL:
estelnegre@nodo50.org

➲ C O R R E S P O N D È N C I A:
Apartat de correus 1566
07080 Ciutat de Mallorca
Illes Balears